

kacja domowa jest alternatywną ścieżką rozwoju dzieci zdolnych, ale także wartosciuje tę ścieżkę jako lepszą.

Mimo postawionych zarzutów, opisywana publikacja stanowi ważną pozycję w piśmiennictwie pedagogicznym, gdyż jako nieliczna podejmuje temat edukacji domowej. Edukacja domowa w Polsce nadal jest tematem niszowym, choć coraz więcej rodzin decyduje się na taką ścieżkę rozwoju swoich dzieci. Publikacja stanowi kompendium wiedzy dla takich rodzin ponieważ wskazuje metody, środki i narzędzia z jakich można korzystać, żeby w jak najlepszy sposób wspomóc rozwój dzieci, nie tylko tych wykazujących ponadprzeciętne zdolności.

Dominika Wierzbicka

Studentka KUL

e-mail: w.wierzbickadominika@gmail.com

Janusz MARIAŃSKI, *Godność ludzka w narracji społecznej. Studium socjopedagogiczne*, Lublin: Wydawnictwo KUL, 2021, ss. 299.

DOI: <http://doi.org/10.18290/rped.21133.12>

Książd profesor dr hab. Janusz Mariański odznaczony tytułem doktora *honoris causa* Uniwersytetu Śląskiego, najwyższą godnością akademicką, którą otrzymują tylko wybitne osobowości świata nauki, jest autorem kolejnej publikacji *Godność ludzka w narracji społecznej. Studium socjopedagogiczne*. Jako socjolog religii, socjolog moralności i znawca katolickiej nauki społecznej Kościoła, podejmuje w niej relevantne zagadnienia w wymiarze interdyscyplinarnym. Zanim przejdę do omówienia niniejszej monografii, najpierw skieruję uwagę na niektóre kwestie związane z godnością osoby ludzkiej, które podejmowane są aktualnie w różnych gremiach naukowych.

Godność człowieka jest mocno zakorzeniona w Ustawach Zasadniczych różnych państw. W polskiej Konstytucji art. 30 *stanowi o godności człowieka – Przyrodzona i niezbywalna godność człowieka stanowi źródło wolności praw człowieka i obywatela i jest ona nienaruszalna i jej poszanowanie i ochrona jest obowiązkiem władz publicznych*. Pomimo tego zakorzenienia w Konstytucji, godność człowieka jest bardzo często przedmiotem kontrowersji w dyskursie publicznym. Stawiane są pytania, czy jest to naprawdę nienaruszalna wartość i czy w niektórych skrajnych przypadkach ograniczenie jej nie powinno być dozwolone na korzyść innych centralnych wartości?

Historia godności człowieka, jako koncepcji etycznej, zaczyna się od rzymskiego polityka i filozofa Cyncerona. W pierwszym wieku przed Chrystusem był pierwszym myślicielem, który przypisał człowiekowi szczególne miejsce wyłącznie na podstawie jego talentu rozumowego. Jednak Cynceron uważa, że godność należy zdobyć najpierw

poprzez moralny styl życia. W średniowieczu dodano nowe kryterium, chrześcijański aspekt: tym, co nobilituje człowieka jest jego stworzenie na obraz Boży. Wraz ze zdolnością do samostanowienia wiek oświecenia wprowadza później jeszcze inne kryterium: wolność. Immanuel Kant idzie o krok dalej i definiuje godność jako wartość każdego człowieka, o charakterze ponadczasowym, niezbywalnym i bezwarunkowym. Uważa, że człowiek okazuje się wartościowy dzięki własnej moralności. Ramy, w których każdy może żyć w integralności fizycznej i psychicznej, są następnie tworzone w XX wieku przez prawa człowieka. Formułują jednocześnie nieodzowny obowiązek wzajemnego szacunku – gwarancję nienaruszalnej godności drugiego człowieka.

Historyczne doświadczenie systematycznych naruszeń praw człowieka w okresie niemieckiego narodowego socjalizmu doprowadziło do tego, że obowiązek poszanowania godności ludzkiej, jako podstawowej zasady praw człowieka, stał się najwyższą normą prawną Ustawy Zasadniczej: „Godność człowieka jest nienaruszalna. Jest obowiązkiem każdego państwa moc szanowania i chronienia go” (Art. 1 ust. 1 GG). Również w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka Narodów Zjednoczonych godność człowieka jest punktem odniesienia dla ustanowienia praw człowieka. Dlatego systemy prawne i polityka powinny opierać się na godności ludzkiej jako nadrzędnej zasadzie, która łączy moralność i prawo.

W debacie biomedyczo-etycznej wciąż pojawiają się głosy, które kwestionują ten ogólnie wiążący skutek. Stawia się pytania, na czym dokładnie polega godność ludzka, jak można ją ugruntować i co z niej wynika. Niektórzy uważają, że godność ludzka opiera się na kontrowersyjnych założeniach teologicznych lub metafizycznych, których nie można ogólnie zaakceptować w społeczeństwie pluralistycznym i państwie neutralnym ideologicznie. Kolejny zarzut dotyczy inflacyjnego i nieprecyzyjnego wykorzystywania „godności ludzkiej”, które prowadzi do trywializacji idei praw człowieka.

Ks. prof. Mariański w swojej wcześniejszej książce *Godność ludzka – wartość doceniona czy puste słowo? Studium socjopedagogiczne* opisał kategorię godności ludzkiej w różnych kontekstach badań interdyscyplinarnych. Dobrze się stało, że autor podjął ponownie refleksję wokół tak relewantnego zagadnienia, jakim jest nienaruszalna wartość godności człowieka. Nawiązuje on w początkowych rozdziałach swojej monografii do rozważań o godności ludzkiej w myśli kardynała Stefana Wyszyńskiego i Papieża Jana Pawła II. Nie ulega wątpliwości, że ich nauczanie społeczne odgrywa znaczącą rolę w wychowaniu progodnościowym.

Ten aspekt jest niezwykle ważny w odniesieniu do złożoności i rozległości problematyki związanej z godnością ludzką w rozważaniach empirycznych. Ks. Mariański koncentruje się tu na wybranych aspektach postaw młodzieży polskiej wobec wartości godnościowych. Stara się odpowiedzieć na niektóre ważne pytania: Co mają na myśli ankietowani głosząc, że człowiekowi przysługuje godność? Jakie jest znaczenie pojęcia „godność”? Komu ona przysługuje? Jak jest ona rozumiana przez badanych Polaków i jak ją uzasadniają? Czy jest ona czymś zmiennym, stopniowalnym, a więc, czy

można ją zwiększyć czy utracić? W jaki sposób można ją utracić? Czy warunki zewnętrzne (polityczne, społeczne, gospodarcze) odgrywają jakąś rolę w kształtowaniu osobowościowej i osobistej godności człowieka? Czy badani dostrzegają związek odpowiedzialności za godność własną z odpowiedzialnością za godność innych? Jak oceniają wybitne jednostki, o wysokim poziomie godności nabytej? W jakich warunkach ludzie tracą godność, stają się do pewnego stopnia niegodni? Jak wychowują dzieci i młodzież do przyjęcia i uznania wartości godnościowych?

Rozdział czwarty *Godność ludzka jako wartość i sposoby jej uzasadniania w opinii młodzieży* można uznać za jeden z najważniejszych, zwłaszcza w kontekście powyższych pytań postawionych przez autora w sposób konstruktywny. Analizując odpowiedzi młodzieży, większość respondentów, jak podkreśla ks. Mariański, myśli w sposób pozytywny o godności, ale brak jest pogłębionych uzasadnień. Młodzież wiąże z kategorią godności różnorodne treści. W polu widzenia badanej młodzieży nie pojawia się (lub tylko sporadycznie) związek godności z religią (uzasadnienia teologiczne). W teoriach socjologicznych, jak i w badaniach empirycznych, zdaniem autora, rzadko jest podejmowany dyskurs na temat społecznych uwarunkowań i uzasadnień godności, a i te są rozproszone i raczej marginalne.

Według współczesnej opinii godność ludzka jest z jednej strony wartością przypisywaną wszystkim ludziom w równym stopniu i niezależnie od ich cech wyróżniających, takich jak pochodzenie, płeć, wiek, orientacja seksualna czy status; z drugiej strony wartość, jaką człowiek jako gatunek stawia sobie ponad wszystkimi innymi żywymi istotami i rzeczami.

Godność ludzka, zakorzeniona w tradycji chrześcijańskiej i starożytnej filozofii, jest wartością fundamentalną, jest ponadczasowa jako podstawowa zasada etyczna.

Analizując zawartość merytoryczną monografii ks. prof. Mariańskiego należy stwierdzić, że jego przemyślenia wokół problematyki godności ludzkiej inspirują do dalszych rozważań, zwłaszcza w obliczu współczesnych zagrożeń, na które wskazywał bardzo często Jan Paweł II, a mianowicie, że cywilizacja współczesna narzuca człowiekowi szereg pozornych imperatywów w imię ideologii postępu i nowoczesności, a świat współczesny jest naznaczony niebezpieczeństwem relatywizmu i dużym zamętem w dziedzinie wartości.

Wkład autora recenzowanej monografii można określić tu jako wyjątkowy, ponieważ zagadnienie godności ludzkiej stanowi przedmiot zainteresowania różnych dyscyplin naukowych, ale niestety w literaturze socjologicznej nie zajmuje jeszcze należnego miejsca.

Konkludując, publikację ks. prof. Mariańskiego, która opisuje kategorię godności osoby ludzkiej jako wartość stanowiącą fundament wychowania personalistycznego, polecam jako lekturę nie tylko dla socjologów, ale i pedagogów, filozofów oraz teologów.

*Ks. prof. dr hab. Cyprian Rogowski
Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie
e-mail: cyprian.rogowski@uwm.edu.pl*